

En el nom del pare

GETTY

JAUME CLARET

L'historiador italià Enzo Traverso constata al seu darrer llibre la creixent penetració de la narració i el jo en l'assaig.

Des de la lingüística a la física, passant per la genètica i la història, aquestes eines pròpies de la literatura es revelen aliades perfectes per aportar i divulgar coneixement. Precisament el jurista Philippe Sands (Londres 1960) ja havia explotat brillantment aquestes possibilitats a *Calle Este-Oeste* (Anagrama, 2017), on convertia l'origen i evolució dels termes *genocidi* i *crims contra la humanitat* en una epopeia fascinant.

Ruta d'escapada cal entendre'l com la lògica continuació, tot i que es pot llegir independentment. Aquí l'objectiu és reconstruir la història de l'advocat i polític austríac Otto

Wächter. Fill d'una influent família nacionalista vinguda a menys per l'enfonsament de l'imperi, va ser un nazi de primera hora i, com a tal, va participar en el cop d'estat fallit del 1934 a Viena, per integrar-se a continuació a l'elit de les SS i de l'estructura del Reich on, consecutivament, va actuar com a governador de la Cracòvia i la Galítsia ocupades i com a alt càrrec alemany dins la república titella de Salò.

Aquest darrer destí li va permetre escapar-se dels tribunals dels vencedors. Després d'un temps a la muntanyosa frontera austriaco-italiana, va aconseguir amagar-se a Roma i contactar amb les xarxes de suport que facilitaven l'exili a Sud-amèrica i/o un reciclatge com a peons d'una Guerra Freda tot just oberta. La sobtada mort de Wächter el juliol del 1949 va frustrar l'escapada i va deixar rere seu tot d'enigmes i un ingent registre documen-

tal conservat per la seva vídua –una nazi convençuda– amb la voluntat de preservar-ne la memòria i condicionar-ne el record.

La llosa del passat

La pesant llosa d'honrar els seus progenitors recaurà sobre el fill petit, Horst. A diferència del seu amic Niklas Frank, que ha denunciat obertament el passat criminal del seu pare com a governador general de la Polònia nazi, aquest insistirà en la humanitat de l'actuació d'Otto Wächter, en les reserves internes davant certs excessos, en el caràcter essencial del vincle amorós dels seus pares i en les suposades ombres al voltant de la mort sobrevinguda a Roma. Amb una combinació d'empatia, paciència i perspicàcia, potenciades per uns recursos ingents i una agenda de contactes envejable, Sands aclareix fins al darrer interrogant la trajectòria del matrimoni i en desmunta la mitificació posterior.

El llibre s'articula en tres plans principals. En primer lloc, la reconstrucció narrativitzada de la trajectòria de la parella Otto Wächter i Charlotte Bleckmann, que li permet descriure l'ascens i la caiguda de Hitler, la cruel actuació nazi als territoris ocupats –“Cada vegada es deporten més jueus, i resulta difícil aconseguir terra batuda per a la pista de tennis”, escriu el protagonista– i les vergonyoses complicitats de la postguerra a redós de l'anticomunisme vaticà. En segon lloc, trobem el relat detallat de la investigació, on Sands esdevé el subjectiu fil entre arxius, entrevistes amb experts, dubtes, errors i descobertes.

I, finalment, la figura de Horst Wächter i la difícil gestió del deute filial, atrapat entre l'impuls humanament comprensible per “trobar-hi coses bones” i l'exigència ètica de condemnar crims injustificables. Òbviament, ningú és responsable de les actuacions dels seus progenitors però, com li confessa la neta del jerarca nazi, “continuo sentint la culpabilitat de la família”. Quan tanques el llibre, sembla lògic demanar-te si no seria desitjable que aquest alt nivell d'exigència i introspecció, personal i col·lectiva, trobés ressò a casa nostra. ♦♦

RUTA D'ESCAPADA
PHILIPPE SANDS
ANAGRAMA
TRAD. RICARD VELA
PÀMIES
560 PÀG. / 23,90 €

OBRO FIL

MARINA ESPASA

El cavall salvatge

La mort de Jordi Cussà (Berga, 1961-2021) ha generat les reaccions habituals entre la parròquia literària: a banda de tristoris lògiques i honestes, també hi ha hagut esquinçades de vestidures, laments per l'escassa valoració de l'escriptor mentre era viu i fins i tot encimbellaments romàntics de l'obra. Res fora del normal. Cussà era un escriptor molt valorat entre els altres escriptors i, en general, per tothom que ha tingut la sort de llegir *Cavalls salvatges* i la seva continuació o cara B, *Formentera Lady*. Són llibres d'aquells que no es troben gaire sovint, testimonis directes de l'addicció a les drogues dures durant els anys vuitanta, llibres sobre perdedors, sobre l'abisme: sobre tot allò que els desinformats actius, gent que viu a Catalunya i que es dedica a llegir, escriure i opinar públicament sobre el món de la lletra, afirmen que li falta a la literatura catalana. “Oh, és que no hi ha llibres sobre ionquis”, “¿Escriure sobre els baixos fons en català? És impossible! No hi ha llengua”, i altres afirmacions per l'estil. Una altra vegada, res fora del normal.

Cussà havia publicat setze llibres en set editorials. Podem tirar pilotes fora i parlar de la sort dels escriptors com si es tractés d'una loteria, o lamentar-nos per la pèrdua de prestigi de la literatura en general a la nostra societat. Però també podem afinar més i sospitar que el problema de Jordi Cussà, com el de tants escriptors més, no era només seu, sinó que també era del sistema: si hagués existit una editorial forta i prou sanejada econòmicament que hagués fet una aposta per ell com a autor des del principi i li hagués publicat tots els llibres amb la seguretat que dona saber que la resta de la cadena rema a favor –un sistema de promoció i de crítica fort, independent i ben greixat, a més d'un banc de lectors suficient, entre altres coses–, no estariem parlant d'un autor per descobrir “ara que és mort”. Que els condicionants històrics i el context polític no són el decorat de la història, en són el cor argumental, vaja. I que el regust amarg que queda a la boca dient adeu a en Cussà és que, mentre a l'horitzó, minúscul, gesticula un sistema literari voluntariós però feble, l'escriptor català ha de fer l'obra sol i a la brava, com un cavall salvatge. ♦♦

L'APARADOR

ARA

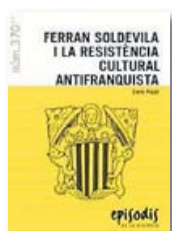
ASSAIG

Història de la publicitat de Catalunya
DIVERSOS AUTORS

Des de la segona meitat del segle XIX fins ara, Barcelona ha estat bressol de professionals de renom i d'agències de publicitat amb campanyes reconegudes per la seva creativitat i premiades a tot arreu. *La Història de la publicitat de Catalunya* reivindica la importància del sector.

ASSAIG

Ferran Soldevila i...
ENRIC PUJOL
Dalmau

La col·lecció *Episodis de la història* de Dalmau Editors arriba al número 370 amb aquest assaig d'Enric Pujol titulat *Ferran Soldevila i la resistència cultural antifranquista*. Hi repassa el compromís de l'historiador des que va tornar a Catalunya després de l'exili a França entre 1939 i 1943.

POESIA

Intent de poemari
IRENE GÓMEZ DIÉGUEZ
Galerada

El recull *Intent de poemari* ha estat mereixedor del Premi Amadeu Oller 2021. L'obra es vertebrava en el joc, la ironia i la transgressió de les formes textuais. Amb Joan Brossa com a autor de capçalera, la poesia visual d'Irene Gómez Diéguez planteja al lector un joc de paranys i enigmes per desxifrar.